
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.1

Л. М. Мекшун, к.е.н., доцент

НІМЕЦЬКА ТА ШВЕДСЬКА МОДЕЛІ ПОБУДОВИ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Актуальність теми дослідження викликана потребою аналізу ефективних моделей економічного розвитку з метою застосування досвіду їх побудови в Україні. Проблема полягає в необхідності порівняльного аналізу німецької та шведської моделей економічного розвитку та результатів їхнього практичного застосування у своїх країнах. Розкрита сутність поняття «соціальне ринкове господарство». Проаналізована німецька модель «добробуту для всіх» та реформи Л. Ерхарда, Г. Шредера, А. Меркель. Показано, що в Німеччині на нинішньому етапі розвитку збережена сутність «соціальної держави» з урахуванням нових економічних реалій та процесів глобалізації. Досліджено особливості формування й розвитку моделі «шведського соціально-орієнтованого господарства» та наслідки її запровадження в сучасній економіці країни. Виділено принципи побудови соціально орієнтованого ринкового господарства, які б доцільно було застосувати в Україні на сучасному етапі соціально-економічного розвитку національної економіки. Зроблено висновок, що німецька і шведська моделі «соціальної ринкової економіки» орієнтовані на політичну культуру й етичні ідеали, а саме: повагу до законів і державної влади, готовність до ризику при впровадженні нових ідей і одночасної відповідальності за наслідки своєї діяльності, повагу до приватної власності, дотримання моральних і правових норм, відданість своїй професії, саме те, до чого повинна прагнути Україна, щоб долучитися до європейських стандартів ведення бізнесу, підвищення якості життя і соціальної захищеності.

Ключові слова: соціальне ринкове господарство, німецька модель «добробуту для всіх», шведська модель «демократичного соціалізму».

Л. Н. Мекшун, к.э.н., доцент

НЕМЕЦКАЯ И ШВЕДСКАЯ МОДЕЛИ ПОСТРОЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОЙ РЫНОЧНОЙ ЭКОНОМИКИ

Аннотация. Актуальность темы исследования вызвана потребностью анализа эффективных моделей экономического развития с целью применения опыта их построения в Украине. Проблема заключается в необходимости сравнительного анализа немецкой и шведской моделей экономического развития и результатов их практического внедрения в своих странах. Раскрыта сущность понятия «социальное рыночное хозяйство». Проанализирована немецкая модель «благополучия для всех» и реформы Л. Эрхарда, Г. Шредера, А. Меркель. Показано, что в Германии на современном этапе развития сохранена сущность «социального государства» с учётом новой экономической реальности и процессов глобализации. Исследованы особенности формирования и развития модели «шведского социально-ориентированного хозяйства» и результаты её применения в современной экономике страны. Выделены принципы построения социально-ориентированного рыночного хозяйства, которые целесообразно было бы применить в Украине на современном этапе социально-экономического развития национальной экономики. Сделан вывод, что немецкая и шведская модели «социальной рыночной экономики» ориентированы на политическую культуру и этические идеалы, а именно: уважение к законам и государственной власти, готовность к риску при внедрении новых идей и одновременной ответственности за результаты своей деятельности, уважение к частной собственности, соблюдение моральных и правовых норм, преданность своей профессии, именно то, к чему должна стремиться Украина, чтобы при-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

соединиться к европейским стандартам ведения бизнеса, повышения качества жизни и социальной защиты.

Ключевые слова: *социальное рыночное хозяйство, немецкая модель «благополучия для всех», шведская модель «демократического социализма».*

L. M. Mekshun, candidate of economic sciences, associate professor

GERMAN AND SWEDISH MODELS OF SOCIALLY-ORIENTED MARKET ECONOMY

Abstract. *The relevance of the research is caused by the need to analyze the effective models of economic development in order to use their experience in Ukraine. The problem is the necessity of the comparative analysis of German and Swedish models of economic development and the results of their practical application in their countries. The essence of the concept of "social market economy" was discovered. The German model of "prosperity for everyone" and reforms of L. Erhard, H. Schröder, A. Merkel were analyzed. It is shown that in Germany at the present stage of development the essence of the «social state» taking into account the new economic realities and processes of globalization is preserved. The peculiarities of formation and development of the Swedish model of "social market economy" and the consequences of its implementation in the modern economy were investigated. The principles of social market economy were defined, which would be appropriate to use in Ukraine at the present stage of social and economic development of the national economy. It is concluded that the German and Swedish models of "social market economy" are focused on political culture and ethical ideals, such as: respect to laws and government power, the willingness to take risks in implementing new ideas and simultaneous responsibility for the consequences of their activities, respect for private property, the adherence to ethical and legal standards, devotion to your own profession; it is something that Ukraine should pursue to join the European business standards, improve the life quality and social security.*

Keywords: *social market economy, German model of «prosperity for everyone», Swedish model of the «democratic socialism».*

Актуальність теми дослідження. Країни, які йдуть ринковим шляхом, мають різні ринкові моделі організації господарства. За понад 20 років незалежності Україна побудувала ринкову економіку, яка ще є доволі недосконалою і неоднозначно сприймається суспільством [1]. Опитування громадян, проведене Інститутом соціології НАН України, показало, що 60% українців вважають, що ринкова економіка негативно вплинула на їхнє життя [2]. На думку українського дослідника, доктора економічних наук О. І. Соскіна, в Україні дотепер не сформована й відповідно не впроваджена ефективна модель розвитку економіки [3]. З метою пошуку оптимальної моделі соціально-економічного розвитку України необхідно проаналізувати світовий досвід побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Постановка проблеми. Ідеї представників стокгольмської школи й німецького ордолібералізму потребують поглибленого аналізу. Шведський досвід впливу академічної науки на урядову політику та німецький досвід соціального захисту населення можуть бути використані в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми побудови соціально-орієнтованого ринкового господарства в різних країнах досліджені в багатьох наукових публікаціях. Так, С. Ліндерберг зробив акцент на дослідженні німецької та американської моделей ринкової економіки [4]. Х. Ламперт проаналізував німецький шлях побудови соціально-орієнтованого ринкового господарства [5]. П. І. Юхименко та П. М. Леоненко ґрунтовно дослідили наукову концепцію ордолібералізму, зокрема, ідеї В. Репке, А. Рюстова, В. Ойкена, Л. Ерхарда та інших. Вони проаналізували практичне застосування ідеології неолібералізму в Західній Німеччині [6].

Виділення недосліджених частин. Недостатньо дослідженим залишається аналіз застосування ідей представників ордолібералізму та стокгольмської школи для побудови сучасних моделей економічного розвитку.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Постановка завдання. Основне завдання дослідження – проаналізувати німецьку і шведську моделі соціально-орієнтованого ринкового господарства з метою впровадження ефективного досвіду в економіці України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Людство завжди мріяло про справедливу державу, яка б забезпечувала гідний рівень життя всім громадянам. Так з'явилося поняття «соціальної держави», введене німецьким економістом Л. фон Штейном (1815-1890 рр.). На його думку, головні функції соціальної держави полягали у встановленні рівності і свободи, забезпечення знедоленим верствам населення гідного рівня життя й економічного та суспільного прогресу всіх громадян. Ідеї соціальних реформ Л. фон Штейна знайшли втілення у другій половині XIX ст. – на початку XX ст. Під тиском робітників держава провела низку реформ для захисту інтересів бідних верств населення. Конституція 1871 р. визначила «турботу держави про благо німецького народу». У Німеччині були введені: у 1883 р. – виплати по безробіттю, у 1884 р. – страхування від нещасних випадків на виробництві, у 1910 р. – обов'язкове пенсійне страхування. «Веймарська республіка» (1919 -1933 рр.) намагалася продовжити будівництво «соціальної держави» і створила певні інститути соціальної політики. Під час правління нацистів (1933-1945 рр.) ці інститути були скасовані.

Концепція «соціального ринкового господарства» була запропонована А. Мюллером-Армаком у роботі «Регулювання економіки й ринкового господарства» у 1947 році для характеристики форм переходу від мілітаристської фашистської економіки до мирної.

На його думку, «соціальне ринкове господарство – це соціально-економічний устрій, за якого цілеспрямовано організована економіка вільного ринку, що зберігається внаслідок регульованої системи конкуренції, надає більш надійну гарантію соціального прогресу – особливо тому, що соціальний прогрес на основі вільної системи, завдяки свідомій розробці заходів, що відповідають принципам вільного ринку, та перерозподілу доходів через державний бюджет, коли розвиток конкуренції формує економічну базу для соціальних заходів, може бути організованим більш ефективно» [7, с.286].

Спочатку вчений розглядав соціальне ринкове господарство як тимчасовий захід для поживлення господарського життя і вирішення проблем відбудови господарства, але потім це поняття наповнилося новим змістом і перетворилося на концепцію нового економічного ладу, послідовно реалізовану у 50-х роках XX ст. в економічній політиці канцлера Західної Німеччини Людвіга Ерхарда. У статті 20 Конституції 1949 року було визначено, що Німеччина є «демократичною і соціальною федеративною державою».

Суть «соціального ринкового господарства» полягає у синтезі між вільним і соціально-обов'язковим суспільним ладом, тобто у поєднанні принципу свободи ринку із принципом соціального вирівнювання. Під соціальним вирівнюванням мається на увазі політика перерозподілу доходів за допомогою високих податків, соціальні виплати непрацездатним і малозабезпеченим, надання пільг для нагромадження. Держава контролює дотримання «правил» вільної конкуренції і ціноутворення, проводить антимонопольну політику, гарантує та охороняє приватну власність, здійснює активну соціальну політику за допомогою системи соціального страхування та створення мережі об'єктів соціальної інфраструктури. Кінцевою метою побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки є згладжування негативних рис ринкового господарювання і забезпечення високого рівня добробуту для більшості членів суспільства.

Найбільш відомими є дві моделі соціального ринкового господарства: німецька та шведська. Німецька втілена у реформах Л. Ерхарда у післявоєнній Німеччині. Після другої світової війни стан Німеччини був критичним: країна втратила на Сході четверту частину території колишнього рейху і все своє майно за кордоном. Було зруйновано 20 % промисловості, 40 % транспорту і 25 % житлового фонду. Країни-переможниці прийняли рішення, що індустріальний рівень Німеччини повинен становити не більше половини від рівня 1938 року і почали демонтувати і вивозити вцілілі заводи і обладнання.

На думку більшості політиків і економістів, тільки державне регулювання економіки було здатне вберегти німецьке суспільство від катастрофи. Але Л. Ерхард бачив майбутній розвиток у вигляді ринкової системи. Він вважав, що підвищення купівельної спроможності населення сти-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

мулює виробництво і продуктивність праці. Йому вдалося провести через економічну раду закон, який скасовував державну регламентацію і контроль над цінами, вводив вільну конкуренцію і ліквідував економічні монополії. У цей же період почав реалізовуватися і «план Маршалла», за яким Німеччина отримала 1,4 млрд дол. за два роки. Грошова реформа в Німеччині розпочалася 20 червня 1948 р., коли рейхсмарки були оголошені недійсними і введена нова валюта – дойчмарки. Зобов'язання банків «старої» Німеччини анулювалися, а у «новій» Німеччині з'явився Емісійний банк німецьких земель. Через три дні після грошової реформи було введено вільне ціноутворення.

У травні 1949 р. Л. Ерхард став міністром економіки в уряді К. Аденауера. Він сприяв прийняттю законів про антимонопольну, кредитну і податкову політику держави. 11 вересня 1949 р. був випущений перший каталог «доречних цін», розроблений спільними зусиллями торгово-промислових груп і профспілок. У подальшому ці каталоги вказували «доречні ціни» на товари споживання і допомагали боротися з їхнім необґрунтованим підвищенням. Л. Ерхарду довелося вимагати знищення тисячі різних інструкцій, які перешкоджали ринковим реформам. У 50-х роках ХХ ст. під контролем держави залишилися тільки ціни на товари першої необхідності, житло і комунальний транспорт.

Міністерство економіки розробило спеціальну програму ефективного залучення інвестицій у хімічні, металургійні, машинобудівні та електротехнічні підприємства. З їхнім розвитком запрацювали легка і переробна промисловість, з'явився стимул для малого і середнього бізнесу. Уряд особливо заохочував експортно-орієнтовані підприємства за рахунок прямого фінансування, взяття на себе частини ризику по торговим операціям і податкових пільг. Експорт став одним з головних факторів економічного зростання і сприяв збільшенню золотих і валютних запасів країни. Поступово німецька марка перетворилася на тверду світову валюту. Добре продумана економічна політика виключила можливість утворення «кримінального» капіталу та «втечі» його за кордон.

Система податкових пільг також давала можливість для технічного оновлення виробництва і впровадження новітніх наукових досягнень. Реформи Л. Ерхарда призвели до того, що промислові підприємства запрацювали, нормальна торгівля замінила спекулятивну і розпочався процес відродження господарства. Розвиток промисловості вимагав кваліфікованої робочої сили. Уряд виділяв субсидії на навчання робітників та їхню перекваліфікацію. Успішно нарощувалося житлове будівництво, причому половина квартир були соціальними, тобто реалізовувалися за низькими цінами. Поступово зійшло нанівець безробіття. Зростання заробітної плати і пенсій перевищувало зростання цін і податків. Уряд зробив усе можливе, щоб сформувати широкий середній клас і заохотити інтелігенцію та вчених працювати у Німеччині.

Поступово укорінилися нові відносини між підприємцями і найманими робітниками. Була створена система заохочення працівників за рахунок збільшення прибутку. У квітні 1951 р. Бундестаг прийняв закон про участь робітників у управлінні підприємством.

Л. Ерхард наголошував на тому, що населення тільки тоді стане впевненим у житті, коли відчує себе власником. Формувалася суспільна думка, згідно з якою німці є працелюбними, діловими та організованими громадянами. Вони вміють рахувати гроші, а уряд зробить все можливе, щоб заохотити нагромадження власності.

Реформи Л. Ерхарда призвели до того, що вже у 1950 р. економіка ФРН досягла довоєнного рівня, у 1956 р. – її зростання подвоїлося, порівняно з 1950 р., а у 1962 р. – потроїлося. Одночасно впроваджувалися правові й демократичні норми життя. У світі заговорили про «німецьке економічне диво».

Л. Ерхард ввів поняття «добробуту для всіх» (таку ж назву мала його робота). Він вважав, що соціальне ринкове господарство, заохочуючи конкуренцію і створюючи різноманітні товари і послуги, одночасно утримує ринок у певних межах і зменшує його негативний вплив на малозахищені верстви населення. Соціальні реформи Л. Ерхарда передбачали закріплену конституційно відповідальність держави перед суспільством і громадянином і відповідальність громадянина перед собою і державою. Пріоритетними напрямками соціального забезпечення стали: обов'язкове медичне і соціальне страхування, ефективна пенсійна система, підтримка безробіт-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

них і малозабезпечених тощо. Громадянам надавалася можливість брати безпосередню участь в обговоренні, проектуванні та прийнятті найважливіших соціальних рішень.

У 80-90 рр. ХХ ст. модель «соціально-орієнтованого ринкового господарства» зазнала певних випробувань. Соціальні витрати державного бюджету сягнули 60 %, що, на думку неоліберальних економістів, призвело до зростання інфляції і безробіття, яке з 1994 р. не падало нижче 10 %. Крім того, додалися і демографічні проблеми: старіння нації та низька народжуваність. Побудова моделі «добробуту для всіх», якої Німеччина дотримувалася протягом декількох десятиліть, викликала протиріччя між зростаючими соціальними благами та економічними труднощами, пов'язаними з необхідністю їхнього фінансування.

Уряд на чолі з Г. Колем з 1982 по 1998 рр. намагався реформувати соціальну систему, але безуспішно. У 1998 р. до влади прийшла коаліція соціал-демократичної партії Німеччини (СДПН) і партії зелених, яку очолив Г. Шредер. Їхня перемога частково пояснювалася обіцянками припинити зростання безробіття і подолати застійні явища в економіці. Г. Шредер поставив перед урядом завдання привести у відповідність з економічною дійсністю принципи соціальної справедливості. Перші чотири роки при владі коаліція проводила обережні економічні реформи і тільки у 2003 р. представила програму, яка отримала назву «Порядок денний – 2010». Ця програма включала заходи з реформування соціальної сфери, а саме: 1) скорочення виплат по безробіттю з трьох років до одного; 2) скорочення каталогу послуг, які входили до обов'язкового медичного страхування; 3) лібералізація відкриття і придбання ремісничих підприємств; 4) зниження податку з доходів громадян і прибутку підприємств; 5) скорочення субсидій і пільг, що фінансуються із державного бюджету; 6) реформа окремих секторів економіки, професійного навчання, освіти і наукових досліджень тощо. З точки зору економічних реалій, реформи Г. Шредера були обґрунтованими, але вони робили наступ на сферу соціального розподілу – основне досягнення моделі «соціально-орієнтованої ринкової економіки», що викликало невдоволення серед безробітних і малозабезпечених верств населення, які встигли оцінити всі плюси «соціальної держави». Як наслідок – поразка СДПН на осінніх виборах у бундестаг 2005 р. і прихід до влади А. Меркель, головним програмним документом якої стала «нова соціальна ринкова економіка». Збереження сутності «соціальної держави» з урахуванням нових економічних реалій та процесів глобалізації дозволили їй зберегти свою посаду на виборах 2009 і 2013 рр.

Друга успішна модель соціально-орієнтованої ринкової економіки сформувалася у Швеції. Вона відрізнялася від німецької моделі тим, що мала більшу спрямованість на кожного громадянина і бажання досягти максимально можливої соціальної справедливості. Реформування шведської економіки почалося в 30-тих роках ХХ ст. під впливом ідей представників стокгольмської школи і соціал-демократів. Ще у 1928 році лідер соціал-демократів Пер Альбін Хансон висловив ідею єдності інтересів нації у створенні «спільного дому», чим завоював підтримку шведських робітників і середнього класу. Партія тісно співпрацювала з Центральним об'єднанням профспілок Швеції, яке за основну мету ставило забезпечення повної зайнятості та вирівнювання доходів.

Термін «шведська економічна модель» з'явився у наукових публікаціях наприкінці 60-х років ХХ ст., коли іноземні спостерігачі та дослідники почали відмічати вдале поєднання в країні швидкого економічного зростання та відносної соціальної безконфліктності у суспільстві. Шведська модель отримала назву «демократичний соціалізм», бо, з одного боку, вона базувалася на збереженні ринкової економіки з приватною власністю (понад 90 % підприємств країни належить приватним власникам), з іншого – на соціалізації сфери розподілу національного доходу через використання податково-трансфертного механізму. Головний принцип соціально-економічної політики Швеції був сформульований ще у 60-х роках ХХ ст., але не втратив своєї актуальності й донині. Прем'єр-міністр Швеції П. Ерландер визначив його так: «Людина повинна мати можливість використовувати свої здібності для іншого, ніж боротьба за існування. Єдність мети, повага до ближнього, відчуття причетності до загальних цілей і завдань, вплив на життя суспільства так само важливі для існування людини, як і зростання матеріального добробуту» [8].

Згідно з ідеологією шведів держава поступово стає все більш демократичною, низка її функцій відмирає і відбувається процес зближення класів. Кожен громадянин має рівні можливості в

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

політичному, економічному і культурному житті суспільства, яке спрямоване на розвиток особистості. Досягнення цієї рівності забезпечує держава через надання безкоштовних чи дешевих послуг у найбільш важливих сферах. Механізм державного втручання в економіку спрямовується на підтримку цін в аграрному секторі, досягнення повної зайнятості і побудову справедливої соціальної системи, яка включає в себе: страхування населення на випадок хвороби, безробіття, нещасних випадків на виробництві, безоплатну освіту і медичне обслуговування у формі обов'язкового медичного страхування. Народна пенсія сплачується будь-якому громадянину Швеції по досягненню ним пенсійного віку. Пенсія індексується залежно від зміни вартості життя. Крім того, пенсійне забезпечення включає додаткові пенсії за рахунок роботодавців. Держава виплачує додаткову пенсію за вислугу років, розмір якої залежить від стажу і заробітної плати. Таким чином, сумарна пенсія становить 2/3 середньої заробітної плати за 15 річний період отримання максимальних окладів. Додаткові пенсії сплачуються інвалідам. З 1955 року в країні впроваджено обов'язкове медичне страхування. Пацієнт має право сам обирати лікаря, і більшість лікарських послуг сплачуються за рахунок страхування.

У Швеції існує єдина для всіх система охорони здоров'я, освіти, пенсійного забезпечення, тобто держава оголосила рівне право всіх громадян на високий рівень життя. Наприклад, в США індивід може вибрати певні соціальні послуги, керуючись своїми статками і сімейним становищем.

Таким чином, у шведській економічній моделі держава не втручається у виробничу діяльність підприємств, але її активна політика на ринку праці зводиться до мінімуму негативні наслідки ринкового господарювання.

Завдяки впровадженню моделі соціально-орієнтованої економіки Швеція досягла не тільки високого рівня розвитку в соціальній сфері, але й отримала значні успіхи в економічних процесах. Умовно економічний розвиток країни можна поділити на три етапи:

- 1870 – 1914 рр. – перетворення з аграрної на промислово-аграрну країну;
- 1914 – 1970 рр. – формування промислово-розвиненої країни;
- 1970 – по теперішній час – створення індустріальної країни з високим рівнем життя і стабільними темпами економічного зростання.

Нині Швеція традиційно займає «призові місця» у європейських економічних рейтингах. Так, за оцінками Організації економічного співробітництва і розвитку, рівень життя у Швеції на 11 % вищий за середньоєвропейські показники. Країна займає перше місце за рівнем фінансування досліджень і розвитку: у 2013 р. Швеція інвестувала понад 4 % ВВП, що перевищує середньоєвропейський показник удвічі. За результатами досліджень Всесвітнього економічного форуму, у 2013 році Швеція очолила рейтинг конкурентоспроможності країн ЄС, який включав аналіз 12 показників: якість інститутів, інфраструктура, макроекономічна стабільність, здоров'я і початкова освіта, вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів і послуг, ефективність ринку праці, розвиненість фінансового ринку, технологічний рівень, розмір внутрішнього ринку, конкурентоспроможність компаній та інноваційний потенціал. Швеція займає також провідні позиції серед країн Європи за рівнем інформованості населення, відкритості економіки та фінансової інфраструктури. Приріст виробництва в країні у 2013 р. становив 2,2 %, у той час як у країнах ЄС – 1,7 % [9].

Таким чином, впровадження шведської моделі «соціально-орієнтованої економіки» сприяло досягненню високих показників розвитку національного господарства і створенню міцної системи соціального захисту населення.

Висновок. Надзвичайно важливе значення для нинішньої ситуації в Україні має використання світового досвіду побудови соціально-орієнтованого ринкового господарства. Виходячи з аналізу німецької та шведської моделей економіки, в нашій країні доцільно було б використати принципи, запропоновані В. Ойкеном:

1. Принцип сильної держави, згідно з яким держава не повинна втручатися у господарські процеси, а може створювати необхідні правові умови для їхнього ефективного розвитку.

2. Принцип індивідуальної свободи: економічний лад має відповідати ідеалам свободи і гідності людини, захищати приватну власність і приватну автономію.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

3. Принцип системної економічної політики, згідно з яким економічна політика повинна орієнтуватися на ієрархію політичних цілей і спрямовані на їхню реалізацію програми, а не долати всі проблеми, які виникають через постійне і безладне втручання держави в економіку [6].

Таким чином, німецька і шведська моделі «соціальної ринкової економіки» орієнтовані на політичну культуру й етичні ідеали, а саме: повагу до законів і державної влади, готовність до ризику при впровадженні нових ідей і одночасної відповідальності за наслідки своєї діяльності, повагу до приватної власності, дотримання моральних і правових норм, відданість своїй професії, саме те, до чого повинна прагнути Україна на сучасному етапі соціально-економічного розвитку.

Література

1. Ситник І. В. Модель формування соціально орієнтованого ринкового господарства в Україні та напрями її реалізації / І. В. Ситник, Т. В. Гончаренко // Економіка промисловості. – 2012. – № 3-4. – С. 301-307.
2. 60% українців вважають, що ринкова економіка негативно вплинула на життя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.obozrevatel.com/news/60-ukraintsiv-vvazhayut-scho-rinkova-ekonomika-negativno-vplivula-na-zhittya.htm>
3. Соскін О. І. Визначення національної економічної моделі України: порівняльний аналіз можливих альтернатив / О. І. Соскін // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 1(103). – С. 47-56.
4. Lindenberg S. Contractual Relations and Weak Solidarity: The Behavioral Basis of Restraints of Gain Maximization / S.Lindenberg // *Jorn. Institutional and Theoretical Econ.* – 1988. – Vol.104.
5. Ламперт Х. Социальная рыночная экономика. Германский путь / Х. Ламперт – М. : Дело, 1993. – С. 66.
6. Юхименко П. І. Історія економічних учень: навч. посіб. / П. І. Юхименко, П. М. Леоненко. – К. : Знання-прес, 2000. – С. 275-285.
7. Бартечев С. А. История экономических учений: учебник / С. А. Бартечев. – М. : Юрист, 2002. – 456 с.
8. Соціально-економічний розвиток Швеції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://informatsiya.ru/europe/109-shveciya-2013.html>
9. Королевство Швеция: модернизация и реформы в последние годы [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gmu-countries.ru/europa/swed/sweden-reforms.html>

References

1. Sytnyk, I. V., & Honcharenko, T. V. (2012). Model formuvannia sotsialno orientovanoho rynkovoho gospodarstva v Ukraini ta napriamy yii realizatsii [Formation model of socially oriented market economy in Ukraine and ways of its implementation]. *Ekonomika promyslovosti – Economy of Industry*, 3-4, 301-307 [in Ukrainian].
2. 60% ukraintsiv vvazhaiut, shcho rynkova ekonomika nehatyvno vplynula na zhyttia [60% of Ukrainians believe that the market economy has a negative impact on life]. (n.d.). <http://ukr.obozrevatel.com> Retrieved from <http://ukr.obozrevatel.com/news/60-ukraintsiv-vvazhayut-scho-rinkova-ekonomika-negativno-vplivula-na-zhittya.htm> [in Ukrainian].
3. Soskin, O. I. (2010). Vyznachennia natsionalnoi ekonomichnoi modeli Ukrainy: porivnialnyi analiz mozhlyvykh alternatyv [Determination of the national economic model of Ukraine: a comparative analysis of the possible alternatives]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of economics*, 1(103), 47-56 [in Ukrainian].
4. Lindenberg, S. (1988). Contractual Relations and Weak Solidarity: The Behavioral Basis of Restraints of Gain Maximization. *Jorn. Institutional and Theoretical Econ*, Vol.104.
5. Lampert, H. (1992). *Die Wirtschafts- und Sozialordnung der Bundesrepublik Deutschland* (11., überarb. Aufl. ed.). München: Olzog.
6. Yukhymenko, P. I., & Leonenko, P. M. (2000). *Istoriia ekonomichnykh uchen: navch. posib.* [History of economic studies: tutorial]. Kyiv: Znannia-pres [in Ukrainian].
7. Bartenev, S. A. (2002). *Istoriya ekonomicheskikh ucheniy: uchebnik* [History of economic studies: tutorial]. Moscow: Yurist [in Russian].
8. Sotsialno-ekonomichni rozvytok Shvetsii [Socio-economic development of Sweden]. (n.d.). <http://informatsiya.ru> Retrieved from <http://informatsiya.ru/europe/109-shveciya-2013.html> [in Ukrainian].
9. Korolevstvo Shvetsiya: modernizatsiya i reformy v poslednie gody [The Kingdom of Sweden: modernization and reform in the recent years]. (n.d.). www.gmu-countries.ru Retrieved from <http://www.gmu-countries.ru/europa/swed/sweden-reforms.html> [in Russian].

Надійшла 19.09.2014